

До спеціалізованої вченої ради Д 76.051.03
Чернівецького національного університету
мені Юрія Федьковича

ВІДГУК

**опонента Ржевської Ніни Федорівни,
доктора політичних наук, професора
на дисертацію ГОГОШІ Ореста Ігоровича «Гуманітарні аспекти миротворчих
операцій ООН»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за
спеціальністю 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та
глобального розвитку**

Вивчення рукопису дисертаційної праці, реферату та наукових праць, опублікованих за темою дисертації, дали можливість визначити головні характеристики виконаної роботи.

Актуальність теми представленої дисертації є безсумнівною й обґрунтована низкою факторів і очікувань від завершення протистояння в холодній війні, що, як влучно говорить здобувач, – лише на короткий час знизило ризики масштабної воєнної протидії, не стало початком стабільного глобального порядку, а навпаки – конфліктність нікуди не поділася, вона продовжила поширюватися, але вже через громадянські війни, етнополітичні протистояння та практики геноциду. Саме це, активізувало науково-політичну зацікавленість в інституційній спроможності міжнародної спільноти впливати на ці негативні процеси, а надто – в питаннях граничних можливостей гуманітарного впливу (с.22).

Питання міжнародної безпеки та пошуки механізмів і відповідальних суб'єктів та інститутів її забезпечення, а особливо, коли це стосується Організації Об'єднаних Націй, де миротворчість є ключовим інструментом міжнародної безпекової координації – завжди на часі. Дисертаційне дослідження Гогоші О.І. вносить авторські конструктиви в досліджувану тему і вкотре її актуалізує.

Наступне, що засвідчує про потрібність такої роботи, це – суперечливі оцінки результатів миротворчих операцій, у першу чергу – їхніх гуманітарних аспектів, від чого, значною мірою, залежить урегулювання конфліктів, де імперативи стабілізації, легітимації та захисту цивільного населення, наразі, позначаються суперечливою взаємодією. Автор слушно зазначає, що це «актуалізує проблематику співвідношення між нормативними орієнтирами миротворчості та практиками їхньої реалізації» і окремо виносить питання критеріїв та оцінки її результативності. Таку позицію щодо актуальності дослідження, також слід вітати.

Нарешті, дана наукова розвідка є, по-особливому, актуальною з огляду на оцінку її результатів крізь призму російсько-української війни, де вражає масштабність порушень гуманітарних норм. Це ставить на передній фланг проблему колективної спроможності міжнародного співтовариства координувати дії, спрямовані на припинення насильства та відновлення нормативного порядку. Саме за таких обставин, діяльність ООН виступає не лише як механізм із підтримання миру й безпеки, а й як середовище постійної динаміки змін принципів міжнародного співіснування. З огляду на таке, здобувач пропонує «гуманітарний вимір миротворчості» розглядати як категорію, що відображає сучасний стан міжнародного порядку. Це, напевно, є оригінальною думкою, що підтверджує актуальність заявленого наукового пошуку (с. 23).

Таким чином, нині й допоки у світі домінуватимуть цінності міжнародного мирного співіснування, не можливо жити без дотриманням його міжнародно-правових принципів, забезпечення яких ставить складні завдання для ООН та її миротворчості, де за самою її сутністю, чільне місце посідає гуманітарна складова. Гогоша О.І. у дисертації робить це питання ключовим, що вкотре підсилює актуальність досліджуваної теми.

Дисертант обґрунтовує постановку **мети дослідження** потребою у всебічному вивченні гуманітарних аспектів миротворчої діяльності ООН, враховуючи сучасні тренди світового розвитку, актуалізацію конвенційних

конфліктів та, зумовленого цим, зростання попиту з боку міжнародного співтовариства на ефективну протидію викликам гуманітарного характеру (с.24).

Досягненню окресленої в дисертації мети, сприяло вирішення низки поставлених автором **завдань**, серед них, на думку офіційного опонента, особливою репрезентативністю позначається окреслення виміру миротворчості ООН, встановлення особливостей втілення гуманітарних цілей у миротворчій діяльності ООН та пошук перспективних шляхів удосконалення миротворчої діяльності ООН (с.24).

Об'єктом в дисертаційній праці стала миротворча діяльність колективних міжнародних акторів, а **предметом** – гуманітарна складова миротворчої діяльності ООН (с.25).

Дисертаційна праця є першою у вітчизняній політичній науці всебічною комплексною розвідкою саме гуманітарних аспектів миротворчості міжнародного співтовариства, об'єднаного в ООН, реалізованою здобувачем з урахуванням актуалізації викликів та масштабування загроз у сучасному безпековому середовищі.

Вперше Гогоша О.І. розкриває феномен «дуальної суб'єктності» України, що проявилася у взаємодії з ООН після початку повномасштабної російсько-української війни і, чия унікальність полягає в поєднанні ролей реципієнта міжнародної допомоги, з одного боку, та донора глобальної стабільності – з іншого. В дисертації аргументовано заявлено, що Україна перейшла від моделі пасивного бенефіціара до моделі проактивного лідерства, і при цьому, сформувала нові функціональні стандарти гуманітарної діяльності, а саме – локалізацію управління, цифровізацію процесів надання допомоги та концептуалізацію екоциду на тлі гуманітарного порядку денного (с.29).

Усі **положення новизни**, що виносяться автором на захист заслуговують на високу оцінку і є підставою для публічного обговорення.

Наукові положення дисертації достатньою мірою оприлюднені у

виступах Гогоші О.І. на 19 міжнародних наукових і науково-практичних конференціях, у 15 статтях в наукових фахових виданнях України, 2 – в іноземних наукових виданнях, 4 – в інших виданнях.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження миротворчості в міжнародних відносинах», Гогоша О.І, концептуально обґрунтовує суть досліджуваної проблеми, виділяє та проводить детальний аналіз основних етапів та напрямів досліджень, здійснюваних науковою спільнотою в даному керунку, беручи за основу історико-теоретичну еволюцію уявлень про мир і механізми, щодо його забезпечення. Виходячи з цього, поява сучасної миротворчості подається як результат інституціоналізації колективних підходів до безпеки, що віддзеркалює поступовий перехід від нормативно-ціннісного осмислення миру до його практичного адміністрування в межах Ліги Націй та ООН, де простежується еволюція, що демонструє структурну обмеженість універсальних моделей гарантування миру в умовах конфлікту інтересів міжнародних акторів (с.58-59).

Вартісним щодо цього є висновок, що інституційна гнучкість організації зумовила появу миротворчості як адаптивного інструменту, що функціонує на перетині міжнародного права, політичного компромісу та практичної необхідності реагування на конфлікти та гуманітарні виклики, зумовлені ними.

А ще, в розділі йдеться про те, що для сучасного етапу розвитку міжнародних відносин властиве трансформування природи конфліктів, що створює якісно нові параметри миротворчої діяльності, необхідним стає перехід до комплексного підходу з підтримання миру. Щодо цього слід відзначити твердження про миротворчість як багатовимірний механізм кризового управління, чия ефективність визначається не лише здатністю стримувати насильство, а й спроможністю забезпечувати захист цивільного населення, сприяти інституційному відновленню та формувати передумови для сталого миру.

У розділі наголошується на системному характері нормативно-правової бази миротворчості, що формується навколо положень Статуту ООН, доповнюється актами органів ООН, нормами міжнародного гуманітарного права та стандартами прав людини. Окрім усього, мова йдеться про фрагментарність і еволюційність нормативної бази, що зумовлюють зростання ролі політико-правової інтерпретації, а надто, вимагають посилення практичної складової за умови застосування відповідних норм (с.77-79).

І, нарешті, – сприйняття гуманітарного аспекту у якості важливого структурного виміру сучасної миротворчості, вимагає розуміння гуманітарної діяльності як самостійного інструменту миробудівництва, спроможного забезпечувати довгострокову стабілізацію в кризових умовах. Саме це і є резюмуючим висновком першого розділу (с.98-100).

У другому розділі дисертаційної праці «Реалізація гуманітарних цілей в межах миротворчих операцій ООН» здобувач досліджує інституційне забезпечення та механізми прийняття рішень з питань миротворчої діяльності ООН і робить припущення, що реалізація миротворчих операцій ООН значною мірою залежить від своєчасного та якісного ухвалення рішення про їх проведення. Система ж колективної безпеки ООН ґрунтується на принципі єдності дій постійних членів Ради Безпеки, що здатна діяти лише за умови єдності постійних членів РБ (с.110).

Автор слушно зауважує, що головним політичним органом ООН слугує Генеральна Асамблея – своєрідний майданчик, де представники держав формулюють пропозиції та шукають прийнятні шляхи врегулювання міжнародних проблем. Рішення ГА мають рекомендаційний характер, хоча з морально-політичного боку є авторитетними (с.112). Таким чином, інституційне забезпечення миротворчості ООН як складна багаторівнева система, функціонує на перетині чітких процедурних регламентів і динамічних політичних чинників, а еволюційний характер формування миротворчих інструментів, викликаний початковою відсутністю відповідних

положень у Статуті і змогу пристосовувати міжнародні механізми до політичних потреб.

Окрім усього, висновки аналізу регіонального співробітництва засвідчили гетерогенність миротворчих моделей та їхню структурну неспроможність у кризових ситуаціях. «Взаємодоповнюваність», закладена Главою VIII Статуту ООН, нівелюється операційною слабкістю регіональних структур або їхньою інструменталізацією гегемонійними акторами.

Також дієвим є висновок даного розділу щодо «гуманітарної складової» миробудівництва, представленої міжнародними неурядовими організаціями, що постійно наражається на латентні суперечності. Мова йде про досвід МКЧХ в Україні, що засвідчив «структурну пастку» традиційної «дискретної дипломатії» в умовах тотальної війни, коли нейтральність і мовчання сприймаються як позірне байдужість або співучасть. Таким чином, міжнародне миробудівництво нині перебуває в «точці біфуркації», коли жоден із наявних механізмів не здатний самотійно з ефективно реагувати на виклики сучасності. Висновок є цікавим і своєчасним, таким, що засвідчує високий аналітичний рівень дослідження.

Третій розділ дисертації «Потенціал миротворчих операції ООН: актуалізація гуманітарних завдань» присвячений оптимізації ефективності саме гуманітарної діяльності ООН (с.165), де на першому плані є висновок про те, що оптимізацію гуманітарної діяльності ООН у сучасних конфліктних середовищах, оскільки вона потребує системної реконфігурації основ функціонування гуманітарного режиму, не можливо звести виключно до технічного вдосконалення процедур або екстенсивного збільшення ресурсів. Саме тому, на часі є завдання з розробки такої моделі врядування, що забезпечить стійкий баланс між політичною доцільністю, безпековими обмеженнями та нормативними засадами діяльності, що є критично важливим в гарантуванні безперешкодного доступу до постраждалого населення.

Стосовно модернізації операційних процесів, Гогоша О.І. зауважує, що вона має передбачати створення інституційних запобіжників проти політизації

зазначених механізмів через гармонізацію процедур і забезпечення прозорості алгоритмів при ухваленні рішень. Це – конструктивний висновок, з яким слід погодитися.

І, насамкінець, в дисертації наголошено, що вдосконалення гуманітарної архітектури безпосередньо корелює з переосмисленням локалізації як процесу суб'єктного перерозподілу влади. Впровадження концепції *nexus*, цифровізація та локалізаційний поворот, попри загрози політизації, створюють умови для розбудови адаптивної та контекстуально чутливої моделі оперативного реагування, де показники ефективності детермінуються якістю взаємодії із соціальним середовищем та спроможністю інтегрувати локальні знання для здобуття «соціальної ліцензії» на гуманітарну присутність. Таким чином, реформування повинно схилитися до людиноцентричної парадигми безпеки, згідно чого захист цивільного населення та етична бездоганність діяльності міжнародних суб'єктів є стрижнем трансформації глобального порядку.

У розділі йдеться про досвід взаємодії України з ООН підчас російсько-української війни, що засвідчує розвиток феномену «дуальної суб'єктності», де держава одночасно є, як реципієнтом міжнародної допомоги, так і активним донором глобальної стабільності. До того ж, український кейс не лише демонструє інституційну інертність наявної архітектури ООН, а й формує прецедент проактивного лідерства з боку держави-бенефіціара, що володіє спроможністю до імплементації власної функціональної логіки в діяльність міжнародних інституцій.

Поширення інноваційних стандартів – від локалізації управлінських процесів до цифрових інструментів прямої підтримки та концептуалізації екоциду, позиціонує Україну як ініціатора перспективних практик, придатних до масштабування на глобальному рівні, створює підґрунтя для оновленої моделі світового порядку, де гуманітарна дипломатія та стратегії правової війни стають визначальними в забезпеченні міжнародної безпеки, –

підсумовує здобувач у третьому розділі (229). Такий висновок автора слід вітати

Основні висновки дослідження узагальнюють зміст дисертаційної праці, добре продумані автором, мають достовірний характер і не викликають принципових заперечень. Гогоша О.І. наголошує: «Гуманітарна складова миротворчих операцій є результатом тривалої еволюції міжнародної безпекової парадигми, у межах якої відбулося поступове зміщення акценту від державоцентричного розуміння безпеки до антропоцентричного підходу, зорієнтованого на захист людської гідності та базових прав особи» (с.233).

Дослідницький стиль, продемонстрований у дисертації, привертає увагу потужним джерельним та фактологічним підґрунтям, критичним аналізом концептуальних напрацювань та результатів прикладних спостережень у сфері дослідження гуманітарних аспектів миротворчих операцій ООН.

Дисертаційне дослідження Гогоші О.І. «Гуманітарні аспекти миротворчої діяльності ООН» **виконано із дотриманням норм академічної доброчесності**, випадків плагіату не виявлено.

Проте, в змісті дисертації присутні ряд моментів, що на переконання офіційного опонента, вимагають більшої уваги, а їхнє обговорення може стати підставою для дискусії під час захисту.

важаючи, що мета і завдання дослідження є умовною схемою наукового пошуку, де, зазвичай, відображено цілі й очікувані результати, здобувачеві варто було би сформулювати їх таким чином, щоб можна було від самого початку зрозуміти, що ми не «вивчаємо», а досліджуємо, аналізуємо, систематизуємо і прогнозуємо (с.24)

тексті дисертаційного дослідження автор часто апелює до поняття такий термін в теорії міжнародних відносин, зокрема серед концептуальних напрацювань безпекового змісту. Якщо таке відсутнє, то чи можна запропонувати авторське визначення.

У роботі автор демонструє професійні навички щодо використання загально-наукових і спеціальних дослідницьких методів. Проте, іноді зустрічається підміна понять при використанні конкретних інструментів, зокрема це стосується порівняльного методу, про який здобувач говорить, що застосовує «для зіставлення різних миротворчих операцій ООН у регіональному та функціональному аспектах» (с.27), що насправді є прерогативою зіставного, а не порівняльного методу. Також, здобувач зазначає про потрібність методу прогнозування, що призвело би до висвітлення перспектив і можливостей гуманітарної складової в миротворчості ООН, але конкретних прогнозів з оцінкою їхньої ймовірності не будує.

езультати та висновки дисертаційного дослідження Гогоші О.І. є значимими, особливо щодо перспектив імплементації українського досвіду миротворення в світову практику. Вважаю, що для оцінки значимості цієї перспективи авторське формулювання «стратегічного значення українського досвіду» повинно містити не лише оцінку, а й конкретні рекомендації щодо його використання. Автор про це говорить, але самих рекомендацій не надає (с.237).

Однак, висловлені зауваження та побажання мають рекомендаційний характер і не впливають на загальний висновок про те, що дисертація Гогоші О.І. є оригінальним, самостійним, завершеним дослідженням, теоретично і практично значимим.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Гогоші Ореста Ігоровича на тему: «Гуманітарні аспекти миротворчої діяльності ООН», подана на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку є завершеним, самостійним і логічно побудованим науковим доробком. Отримані результати містять наукову новизну і є теоретично та практично значимими. В дисертації відсутні порушення академічної доброчесності.

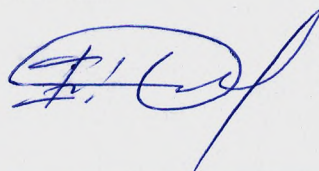
Структура та зміст дисертаційної роботи повною мірою розкриває тему наукового дослідження і відповідає заявленій спеціальності.

Дисертаційна робота Гогоші Ореста Ігоровича на тему: «Гуманітарні аспекти миротворчої діяльності ООН» відповідає вимогам «Порядку присудження наукового ступеня», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 р. зі змінами, а її автор – присудження наукового ступені кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку.

Опонент:

доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних відносин
та стратегічних студій

Факультету права та міжнародних відносин
Національного університету
«Київський авіаційний інститут»

Ніна РЖЕВСЬКА

